

Militair og Feltlivet, saaledes som jeg selv har levet og erfaret det i Aarene 1862, 1863 og 1864

Af Hans Frandsen

Hans Frandsen var født i Sdr. Vium sogn i Ringkøbing amt den 10. juni 1838. Som så mange andre opvakte bonde drenge blev han i en tidlig alder vinterlærer. I fire vintre virkede han som sådan ved Forsomho biskole i årene 1854-1858. Senere deltog han i krigen 1864, hvor han var med i tilbagetoget fra Dannevirke og i Dybbøl skanser. Bag i en af ham selv med smuk håndskrift afskrevet skolebog har han nedfældet sine oplevelser under felttoget. I 1870 flyttede han til Outrup, hvor han blev gift med Ane Cathrine Christiansen, Løftgårde. Her boede han til sin død i 1919. Han var medlem af sognerådet, og i årene 1888-1906 var han sognefoged.

Den 2den Julli 1862 meldte jeg mig som Rekrut ved den 8de Infanteri-Regiment i Kiel og gennemgik lykkelig skolen blev derpaa Soldat og maatte tillige med mine Kammerater sværge til Fanen saaledes som følger. "Soldaten lover og sværger at være Hs. Maiestæt Kongen tro og lydlig, holde Rigets Grundlov, som en ærekyr Krigsmand at lade sig bruge i Kongens Tjeneste til Lands og Vands og i samme sit Liv og Blod at vove og forsikkert. Saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord". Efter Regiments-Commandørens Ordre oplæste Auditøren følgende Tale i denne Anledning: "Soldater af det nye Mandskab som i Dag ere forsamlede for at skulle sværge til Fanen det er formodentlig første Gang at nogle af Eder kaldes til at aflægge Eed derfor vil jeg med faa Ord Gjøre Eder bekendt med denne Handlings Betydning og sande

Væsen. I ere traadte i Kongens Tjeneste og Landets Forsvar skal Eder betroes, derfor er Rigets gamle Fane i Dag tilstede og udfoldet foran Eder. Til alle Tider og i alle Lande var Fanen stedse et Symbol på Eenhed, omkring den forenedes i Striden de de fælles Krigere om deres fælles Anfører, derfor skal Fanen som et synlig Tegn minde Eder om de Forpligtelser I som Soldater have overtagne og i Tjenesten skulle opfylde, navnlig Eenhed og Sammenhold imellem Kammerater og ubetinget Lydighed mod Foresatte Kjærlighed til Konge og Fødeland har I bragt med fra Hjemmet men Soldaten skal endogsaa vove Liv og Blod når Kongen og Fædrelandet kalder."

Hvad tjenesten angik saa var jeg med fra den første Dag og indtil den sidste og lærte alle de militære Færdigheder saaledes som det udfordredes til engang i Tiden at kunne møde Fjenden, dog denne Tanke at skulle dette og bruge Vaaben i Virkeligheden ville man gjerne fjerne saa langt som muligt.

Forresten gik Garnisonstjenesten for mig ganske let og jeg kan med Sandhed sige at den for mig var mere Fornøielse end Arbejde. Thi i Stedet for at gjøre de strenge Vagter var jeg Regiments-Ordinants og er der ellers noget i denne Tjeneste, som gjøre Fordring paa svære Anstrengelser, som Exersits, Marstoure, Gymnastik og Bajonætfægtning saa har den ogsaa mange Behageligheder og meget som interesserer unge Mennesker der har Lyst til at see, høre og føle hvad Verden og Livet har at byde udenfor den hjemlige Kreds. Den smukke Holdning det raske og muntre Liv imellem gode Kam-

Krigsveteraner fra 1864 blev ved 50-års jubilæet i 1914 fotograferet foran Højskolehjemmet. Fra venstre stående: Ukendt, Jens Hansen Olesen Væring, Hans Peder Pedersen (Slesvig) Torhøl, Jens Jensen (Holle), Allerslev, Hans Frandsen, Iøftgård, Søren Jensen, Bahl. Siddende fra venstre: Jan Hansen, Skyhede, Knud Pedersen, Kresten Sørensen (Væring), Allerslev, Bernhard Ulrik Hansen, Sønder Tange, Knud Eskilldsen, Gadegård, Mads Jensen (Debel) Allerslev. Nr. 4 og 12 er brødre.

merater, Livet i den muntre Omgivelse af dannede Personer og kongelige Mænd den yndige Musik o.s.v. samt Lejlighed til paa Reiser og Ophold i de større Byer at see mange Skjønheder og Mærkværdigheder som ellers gaær vort Blik forbi.

Kiel er vist een af de største og smukkeste Stæder i Norden, dens Havn, Samlinger og Omgivelser tiltrak sig i høi Grad min Opmærksomhed. 2 Gange den 2den September marserede vi til Dane-

virke og Slesvig til Manøvren for Frederik d. 7de her bleve jo ogsaa Kræfterne og Øvelserne satte paa Prøve de smukkeste af disse Dage vare de to sidste da Hæren holdt Konge Revy og alle Hærens Vaabenarter: Infanteri, Kavaleri, Artilleri samt Livgarden samledes paa een Plads, og som idet Kongen med sin Stab red forbi Fronterne under Musikens deilige Toner saluterede og raabte Kongen leve ledsaget med skingrende Hurra.

Da jeg nu havde ligget vel omtrent 1½ Aar i Garnison og ventede at være kommet hjem til Slægt og Venner begyndte Tyskerne at blive urolige, der taltes om Krig Armeen blev forstærket flere af vore Bekjendte fra Hjemmet kom til Regimentet og endelig fik vi Ordre til at reise til Dannevirke 3de Gang og Kong Kristian den Niende talte der saaledes til os: "*Mine kjære Kammerater det glæder mig at se Eder raske og muntre jeg haaber og at naar Krigslarmen lyder I da og ville være tappre og slaas mandig for vort kjære Fædreland og ville det glæde mig selv at være med Eder*". Dette gav os Anelse om at Krigen forestod og allerede strax begyndte Feltlivets Besværligheder, et Vinterfelttog, Mage til den Napoleon gjorde ind i Rusland 1812.

Den 1ste Februar 1864 kom de Tydske Stormagter til Dannevirke og fordrede af den kommanderende General de Meza at den danske Hær skulle rømme Dannevirke men fik til svar at Hæren skulle forsvare sin Stilling til det Yderste og dermed var Krigen udbrudt, og Tydskernes Kanoner begyndte at dundre. I 4re Døgn holdt vi Stillingen og fik da Ordre at forlade den, da marserede vi næsten uden at hvile i 48 Timer indtil vi Fastelavns Mandag naaede Sønderborg, da fik jeg den tydeligste Beviis paa hvad et Menneske formaar at udholde af Legemsanstrengelser. Da gik en deel af Hæren under General Hegermann Lindenkronen mod Nord forfulgt af Fjenden til Limfjorden og en Deel satte sig fast i Frederits og 12 Regimenter med tilhørende Artilleri og Kaveleri besatte Dybbøl Skandser hvilken Afdeling jeg tilhørte jeg glemmer aldrig denne uhyggelige og udmattende Marstour, da vi efter at have udholdt 4 Døgn i streng Kulde paa aaben Mark mod Fjenden ved Dannevirke om Aftenen stiltiende forlod vor Stilling og med Fjenden i Hælene tog Flugten mod Nord, naaede Flensborg ved Daggy gik derpaa til Bau og Kl. 10 om Aftenen igjen tilbage Syd for Flensborg hvor vi indtog Natstilling mod Fjenden

og derpaa i Morgenstunden igjen gik igjennem Byen forfulgt af Fjenden medtagende en af vores Artilleri efterladt Kanon til henimod Gravensteen her gjordes mod Aftenen en Times Hvil og derfra havde vi endnu 2 Miil til Sønderborg, den uhyre glatte føre, samt Hunger og Udmattelse bevirkede at omtrent 50 Mand vare segnede og døde mange maatte kjøres saavidt Vognene kunde strække til og Hæren var aldeles i Uorden, da vi saaledes uden Komando endelig naaede Sønderborg føiede Skjæbnen os ikke bedre end at jeg med flere maatte banke forgjæves paa lukkede Døre og bleve nægtede Huusly indtil jeg alene gik fra mine Kammerater for at bede om Huusly hvortil jeg saa hardt trængte hvilket ogsaa omsider lykkedes mig da jeg traf paa en barmhjertig Kone hvis Mand selv var med i Krigen. I hendes stue laa mænd af alle Vaabenarter og sov paa Gulvet og over deres trætte Been fik jeg leie paa tre Stole forresten indkvarteredes Mængder i Kirkerne og Udhusene indtil om Morgenen at Kompagnierne igjen bleve samlede.

Derefter indkvarteredes vi i Landsbyerne omkring Sønderborg hvor vi udhvilede i 4 Døgn og derpaa i 6 dage stod med Fjenden ved Dybbøl paa Forpost som varede i 7 Uger i den strengeste Vintertid fra 7 Februar til 18 April da Dybbøl Skandser faldt. I disse 7 Uger forværredes Tilstanden Dag for Dag, og Stillingen blev tilsidst frygtelig thi omtrent 30 Ildsvælg aabnede deres gab imod os og udspyede gloende Granater daglig i hundredeviis som demolerede vore Skandser og afbrændte Bygningerne samt søndersplittede mange af vore Folk. Den 17 Marts var jeg i en Forpostfægtning, da vi ved et Stormangreb paa Fjenden kom til at staa i en Hagl af Kugleregn at vi i mindre end en halv Time mistede 30 Mand af vores Kompagni og vores tapre Oberst Hoeborg blev dødelig saaret. Denne Dag blev vores Forpoststilling slaet tilbage nærmere ind under Skandserne saa at vi fik Fjendens Batterier nærmere ind paa os. Natten mellem 1ste og 2den Paaskedag gik Fjenden med en uhyre

Styrke, ved Storm løs paa vore Skandser, men blev slaaet tilbage med et Tab paa 4.000 Mand og vi mistede kuns 120. I den Kamp som varede fra Kl. 3 om Morgenen indtil Kl. 8 seirede vi Danske, derefter bombarderedes igjen med fornyede Kræfter, og skjønt vi Dag og Nat reiste nye Volde eftersom de gamle sløjfedes af Granaterne blev vor Stilling stedse svagere, og desuden udmattede Fjenden os om Natten ved bestandig at true med Angreb. En Nat ved Slutningen maatte vi vente et Par Timer paa Afløsning da 16de og 17de Regiment gjorde Opstand og nægtede at gaa paa Forpost, og først da Generalen truede med at lade hente et Batterie til at nedskyde dem paa Stedet rykkede de nødtvungen ud til Afløsning. Denne var den næstsidste Gang vi afløstes, den sidste Gang var den 15 April da afløstes vi af den 9de og 20de Regiment som dengang kom til os fra Frederits, dette blev en frygtelig Skjæbne, der forestod dem, de vare ikke vant til Bombardementet og nu i de sidste Dage da Skandserne nærmede sig deres Undergang, sank jo ogsaa Mandskabets Mod og endelig den 18 April om Morgenen da Kanonaden var stegen til det høieste og Skandserne næsten vare ompløede af Granaterne stormede Fjenden atter Skandserne og under en frygtelig Ild fra begge Sider indtoges de fra venstre til høire Fløi. Vores Regiment laa inde paa Als, vi fik strax ordre at marsere til Dybbøll men inden vi naaede derhen vare de tyske Faner plantede paa vores ruinerede Skandser. Levningen af Armeen var kommen over Broerne og Broerne sprængt i Luften. Nu blev vi satte paa Strandvagt langs med Allsund og ude i Søen til begge Sider laae Batteriet Rolf Krake og Orlogsskibene paa Vagt.

Den 2den Mai indskibedes vi til Fyen, her fik vi bedre Dage efter Felttogets Besværligheder, thi fra

4de Juledag indtil 4de Mai var jeg ikke i nogen Seng. Derefter arbeidede Fjenden paa at indtage Als, der blev bygget Landgangsbro og smaa Baade i Hundredevis bleve samlede langs Stranden i Jylland og den 29 Junni gik Fjenden over Sundet og indtoges Als som var besat af en Deel af vor Styrke medens det øvrige laa paa Fyen, her blev vi øvet i at gjøre Landgang og gjorde mange behagelige Seiltoure fra Nyborg til Langeland, Kjerterminde o.s.v. Men da Budskabet kom at Als var taget, hvilket anede os da Skibene afseilede fra Nyborg for at tage de flygtende ombord, fik vi ordre hurtigst muligt at marsere til Odense hvor vi gjorde en kort Hvil om Aftenen og beværtes af Stadens Borgere med den største Gjæstfrihed ude paa Gaderne, imidlertid ordredes omtrent 600 Vogne som kjørte os 3.200 Mand ned til Striib og Meddelfart til at gjøre Strandvagt thi man ventede at Fjenden ogsaa ville gjøre Landgang paa Fyen her maatte ogsaa i en Tidlang Dagene og Nætterne tilbringes under aaben Himmel og under den strengeste Paapassenhed at ikke Fjenden skulle erobre Fyen, som er Danmarks Hjerte men saavidt gik det ikke, thi en Vaabenstilstand besluttedes og endelig fik vi den behagelige Tidende at afmarsere til Frederiksborg for at aflevere og derfra hjempermitteres.

Opførend vi forlod Armeen gav Kongen os følgende Proklamation *"Mine kjære Kammerater. Krigen er nu tilende den har kostet manges Liv og Helbred, thi mod Fjendens mange Tusinder og 2 Stormagters Hære vare I kuns en lille Skare, men hverken Vinterens Barskhed eller Fjendens Styrke kuede Eders Mod. Modtag derfor før I skilles Eders Konges Tak. Værer i Freden som I have været i Krigen og vi ville atter see vor kjære Fædreneland at blomstre i Velstand og Anseelse"*.